

БЕКІТЕМІН  
«Қызылорда облыстық төрі –  
венерология диспансері»  
ШЖҚ КМК бас дәрігері  
*Р. Мырзахметов* Қ.Мырзахметов  
«\_\_\_» 2023 жылғы

**«Қызылорда облыстық төрі - венерология  
диспансері» ШЖҚ КМК  
қызметкерлеріне арналған сыйбайлар  
жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі  
нұсқаулық**

2023 ж.

## **Мазмұны**

1-тарау. Қолданылу аясы.....	3
2-тарау. Глоссарий .....	3
3-тарау. Жалпы ережелер .....	4
4-тарау. Сіздің сыйбайлас жемқорлыққа қарсы тұру.....	7
туралы шешім қабылдағандағы әрекеттеріңіз.....	7
5-тарау. Сыйбайлас жемқорлық сипатындағы жағдай кезіндегі жұмыскерлердің .....	8
іс-қимыл алгоритмі.....	8
6-тарау. Қарауындағылардың сыйбайлас жемқорлық құқық бұзушылығы үшін басшылардың жауапкершілігі.....	8
7-тарау. Қорытынды ережелер .....	11

## **1-тaraу. Қолданылу аясы**

1. Бұл Нұсқаулық сыйбайлас жемқорлық бағытындағы әрекеттерге анықтама береді, сыйбайлас жемқорлық сипатындағы жағдай туындаған жағдайда (Ұйымның атауы) жұмыскерлерінің іс-қимыл тәртібін белгілейді.

2. Осы құжат пен ұйымның барлық құрылымдық бөлімшелері мен лауазымды тұлғалары міндетті түрде танысып шығып, қолданулары тиіс.

3. Осы Нұсқаулықта келтірілген талаптар ең қажетті бастапқылары болып табылады және олар нақты бір жағдайда толық және/немесе шектеулі талаптар ретінде қарастырылмауы тиіс.

## **2-тaraу. Глоссарий**

4. Осы Нұсқаулықта пайдаланылатын негізгі ұғымдар мен қысқартулар:

• **Сыйбайлас жемқорлық-жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдарға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың өздерінің лауазымдық (қызметтік) өкілеттіктерін және соған байланысты мүмкіндіктерін жеке өзі немесе дедалдар арқылы жеке өзіне не үшінші тұлғаларға мүліктік (мүліктік емес) игіліктермен артықшылық таралу немесе табу мақсатында заңсыз пайдалануы, сол сияқты игіліктер мен артықшылықтарды беру арқылы осы адамдарды парага сатып алу.**

• **Сыйбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл** – сыйбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл субъектілерінің өз өкілеттіктер ішегінде сыйбайлас жемқорлықтың алдын алу, оның ішінде қоғамда сыйбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, сыйбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау және жою жөніндегі, сондай-ақ сыйбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды анықтау, жолын кесу, ашу жәнетергеп-тексеру және олардың салдарларын жою жөніндегі қызметі.

**Лауазымды адам** - тұрақты, уақытша немесе арнағы өкілеттік бойынша билік өкілінің функцияларын жүзеге асыратын немесе мемлекеттік органдарда, квазимемлекеттік сектор субъектілерінде, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында, сондай-ақ Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінде, басқада әскерлерімен әскери құралымдарында ұйымдық-өкімдік немесе әкімшілік-шаруашылық функцияларды орындаудын адам.

• **Мұдделер қақтығысы** – жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамдардың, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамдардың, оларға теңестірілген адамдардың, лауазымды адамдардың жеке мұдделері мен олардың лауазымдық өкілеттіктері арасындағы қайшылық, мұндай жағдайда аталған адамдардың жеке мұдделері олардың өз лауазымдық міндеттерін орындаудына және (немесе) тиісінше орындаудына алып келуімүмкін.

• **Пара** – мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамнемесеғантестірілгенадамнемесежауптымемлекеттіклаузымдыатқаратын адам немесе лауазымды адам, сол сияқты шет мемлекеттің немесехалықаралықұымнылауазымдыадамыжекеөзінемеседелдаларқылыалатын ақша, бағалы қағаздар, өзге де мүлік, мүлікке құқықтар немесе муліктіксипаттағыпайды.

• **Параны** **корқытып** **алу-**  
адамныңпараберушініңнемесеолөкіліболовтабылатынадамдардыңзандымұддел  
еріненұқсанкелтіруімүмкінәрекеттер жасау қатерімен параны талап етуі не  
құқық **корғау** **мұдделері**  
үшінзияндисалдардыңалдышалумашындаолпараберугемәжбүрболатынжағда  
йлардықасақана жасауы.

### 3-тарау.Жалпы ережелер

5. Қазақстан Республикасында пара алу және беру әрекеттері заңға қайшыжәне бұл жағдайларда Қылмыстық кодекс пен Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс қолданылады.

Егер ақша, өзге мүлік, материалдық қызмет көрсету түріндегі муліктік пайда лауазымды адамның келісімі мен оның туыстары мен жақындарына берілсе немесе егер ол бұған қарсылық білдірмесе және өзінің қызметтік өкілеттігін пара берушінің пайdasына пайдаланса, лауазымды адамның іс-әрекетін пара алудеп саралау керек.

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес ақшамен, бағалы қағаздармен және өзге де мүлікпен қатар, өтеусіз көрсетілетін, бірақтөлеуге жататын муліктік сипаттағы пайда (туристік жолдамалар беру, пәтержөндеу, саяжайсалужәнет.б.) пара алужәнекоммерциялықсатыпалунысанас ы болуы мүмкін.

Мүліктік сипаттағы пайда деп, атап айтқанда, берілетін муліктін, жекешелендірілетін объектілердің құнының төмендетілуі, жалдау төлемдерінің, банк несиелерін пайдаланғаны үшін төленетін пайыздық мөлшерлемелердің азайтылуы түсіндіріледі.

6. **Пара алу және пара беру**, бір қылмыстық модельдің екі қарама-қарсыжағы, егер пара туралы айтатын болсақ, бұл пара алатын адамның (пара алушы) және оны беретін адамның (пара беруші) бар екенін білдіреді.

Пара алу – ең қауіпті лауазымдық қылмыстардың бірі, әсіресе егер оны адамдар тобы жасаса немесе қорқытып алу мен бірге жүретін болса, ол лауазымды адамның занды немесе заңсыз әрекеттері (әрекетсіздігі) үшін артықшылықтар алушмен пайда көруден тұрады.

**Пара беру**- лауазымды адамды занды немесе заңсыз әрекеттер (әрекетсіздік) жасауға көндіруген емесе берушінің пайdasына, оның ішінде жалпы қамқорлығы немесе қызмет бабында бетімен кетушілік үшін қандай дабір артықшылықтар беруге, алуға бағытталған қылмыс.

Пара нысандары келесідей болуы мүмкін:

- заттар, ақша, оның ішінде: валюта, банк чектері және бағалы қағаздар,асыл металдар ментастардан жасалған бүйімдар,автомашиналар,тамақ өнімдері, бейнетехника, тұрмыстық құралдар және басқа да тауарлар, пәтерлер,саяжайлар, қала сыртындағы үйлер, гараждар, жер участелері және басқа да жылжымайтын мүлік;
- пайда көздеу:емдеу, жөндеу және құрылым жұмыстары, санаторийге және туристік жолдамалар, шетелдік сапарлар, ойын-сауық және басқа да шығындарды ақысызала немесе төмендетілген бағамен төлеу.
- параның бүркемеленген түрі -іс жүзінде жоқ борышты өтеу түріндегі банктік қарыз,төмендетілген бағамен сатып алған тауарларды төлеу, тауарларды жоғары бағамен сатып алу, парақорға, оның туыстарына, достарына жалақы төлеу үшін жалған еңбек шарттарын жасасу, жеңілдікпен несие алу, дәрістер, мақалалар мен кітаптар үшін қаламақыны негізсіз көтеру, казинодағы "кездейсоқ" ұтыс, борышты кешіру, жалдау ақысын азайту, кредит бойынша пайыздық мөлшерлемелерді ұлғайту және т.б.

- Мұдделер қақтығысын болғызыбау немесе реттеу туралы шектеулерді,тыйым салуларды және талаптарды, сыйайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға көндіру мақсатындағы өтініштер туралы жалдаушының (жұмыс берушінің) өкілін хабардар ету міндеттін, сыйайлас жемқорлық қақарсы іс-қимыл мақсатында белгіленген өзге де міндеттерді сақтауманызды.

Айта кететін жайт, кейбір сөздерді,екі ұшты айналадағылар пара беру туралы өтініш(тұспал)ретінде қабылдауы мүмкін.

Мұндай екі ұшты ойларға,мысалы,мыналар жатады:

- "Мәселені шешу қын,бірақ шешуге болады";
- "Құрғақ қасықауыз жыртады";
- "Келісіпкөрейік";
- "Салмақтырақ дәлелдер қажет";
- "Істің мән-жайын талқылау керек";
- "Ал енді не істейміз?" және т.б.

Ұйымдардың өкілдері мен және азаматтармен, әсіресе олардың пайдасына лауазымды тұлғалардың шешімдері мен іс-әрекеттеріне байланысты белгілі бір тақырыптарды талқылау пара беру туралы өтініш ретінде де қабылдануы мүмкін.

Мұндай тақырыптарға мысал келтірсек:

- Жалақының төмен деңгейі және қандай да бір мұқтаждарды өтеуге ақша қаражатының жетіспеуі;
- Қандай да бір мүлікті сатып алуға, қандай да бір қызметті алуға,туристік сапарға баруға ниет білдіру;

- Лауазымды адамның туыстарында жұмыстың болмауы;
- Лауазымды адамның балаларының білім беру мекемелеріне түсү қажеттілігі және т.б.

Лауазымды адамнан түсетін белгілі бір ұсыныстар, әсіресе егер олар ұйымдардың өкілдеріне және пайдасы олардың шешімдері мен әрекеттеріне байланысты азаматтарға бағытталған болса, пара беру туралы өтініш ретінде қабылдануы мүмкін. Бұл мұндай ұсыныстар жақсы ниеттен туындаған және шенеуніктің жеке пайдасына қатысы болмаған жағдайда орын алуды ықтимал. Мұндай ұсыныстарға, мысалы, келесілер жатады:

- Лауазымды тұлғаға және(немесе)оның туыстарына женілдік беру;
- анықталған бұзушылықтарды жою, мемлекеттік келісімшарт шенберінде жұмыстарды орындау, қажетті құжаттарды дайындау үшін нақты компанияның және(немесе) сарапшылардың қызметтерін пайдалану;
- нақты қайырымдылық қорына ақша салу;
- нақты спорткомандасына қолдау көрсету жәнет.б.

## **1. Сыбайлар жемқорлық және коммерциялық паралық сатып алушының қызметтері, сондай-ақ мінез-құлық қағидалары бойынша ұсынымдар.**

### ***Арандату:***

Қызмет алу үшін жүгінген азаматтар, бөлімше қызметтін тексеруді жүзеге асыратын лауазымды тұлғалар тарапынан ықтимал арандатуларды болдырмау үшін:

- Келушілер орналасқан қызметтік үй-жайларды және жеке заттарды(киім, портфель, сөмке және т.б.) қараусыз қалдырмаңыз;
- Келуші кеткеннен кейін жұмыс орнынан немесе жеке заттар ішінен қандай да бір бөгде заттар табылған жағдайда, өз бетіңізben ешқандай іс-қимыл жасамай, дереу басшылыққа мәлімденіз.

### ***Параны қорқытып алу:***

- Мейлінше сақ болыңыз, сыпайылық сактаңыз, ешкімге жағынуға тырыспаңыз, параны және/немесе коммерциялық параны қабылдаудан үзілдікесілді бас тарту немесе алуға дайын болу ретінде түсіндірілуі мүмкін асығысмәлімдемелер жасамаңыз;
- сізге ұсынылған шарттарды мұқият тыңдалап, есте сактаңыз (сомалардың мөлшері, тауарлардың атавы және қызметтердің сипаты, параны беру мерзімдері мен тәсілдері, коммерциялық паралық сатып алу нысаны, мәселелерді шешу дәйектілігі);
- паражәне/немесе коммерциялық паралық сатып алу нысанасын беру уақыты мен орны туралы мәселені келесі әңгімеге дейін ауыстыруға тырысып, келесі кездесу үшін Сізге жақсы таныс орынды ұсыныңыз;
- әңгіме барысында бастама көтерменіз, көбірек "қабылдауға тырысыңыз", сұхбаттасуышының "ашылып сөйлеуіне" мүмкіндік беріңіз, одан мүмкіндігінше көп ақпарат алыңыз;
- пара беруге немесе коммерциялық паралық сатып алуға келісім берген жағдайда, Сіздің мәселенізді шешудің кепілдіктері туралы сұраныз;

- егер Сізде диктофон болса, паражәне/немесе коммерциялық парага сатып алу туралы ұсынысты (жасырын) жазып алуға тырысыңыз;
- осы факт туралы жоғары тұрған басшылыққа қызметтік жазба түрінде баяндаңыз;
- дайындалып жатқан қылмыс туралы жазбаша немесе ауызша түрде сыйайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті органға немесе Call-орталыққа(1424) жүгініңіз.

## **2. Мұдделерқақтығысы:**

- Мұдделер қақтығысының кез-келген мүмкіндігіне мүқият болыңыз;
- мұдделер қақтығысының туындау мүмкіндігіне жол бермеу шараларын қабылдаңыз;
- туындаған мұдделер қақтығысы туралы немесе оның туындау мүмкіндігі туралы Сізге белгілі болған сәтте өзініздің тікелей бастығыңызға жазбаша нысанда хабарлаңыз;
- тікелей басшының келісімі бойынша туындаған мұдделер қақтығысыненсеру жөнінде шаралар қабылдаңыз;
- мұдделер қақтығысының тарабы болып табылатын қызметкердің қызметтік жағдайын өзгертіңіз, тіпті белгіленген тәртіппен қызметтік міндеттерін орындаудан шеттетуге де болады және(немесе)қызметкер мұдделер қақтығысының туындауына себеп болған пайдадан бас тартуы қажет;
- қызметтік тәртіпті сақтау және мұдделер қақтығысын реттеу жөніндегі комиссия құрылуды тиіс.

Әр адам өз шешімін еркін таңдай алады. Бірақ еркін адам болғанымен, ол қылмыстың жазалануы тиіс екенін түсінбеуі мүмкін емес

## **4-тарау. Сіздің сыйайлас жемқорлыққа қарсы тұру туралы шешім қабылдағандағы әрекеттеріңіз**

3. Өз қалауыңызben ауызша немесе жазбаша түрде сыйайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті органға немесе Call-орталыққа(1424) жүгіне аласыз.
4. Сыйайлас жемқорлық сипатындағы құқық бұзушылық туралы хабарлау нысандарының бірі жасырын жүгіну болып табылады. Бұл жағдайда өтініш беруші аты-жөнін бүркемелеуге байланысты жауап ала алмайды, ал қылмыстуралы жасырын өтініштің өзі, мұндай өтініште дайындалып жатқан немесе жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы мәліметтер бар жағдайларды қоспағанда, қылмыстық іс қозғауға себеп бола алмайды.
5. Параны қорқытып алу жағдайында Сізге сыйайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті органға жүгіну және параны немесе коммерциялық параны қорқытып алу фактісі туралы төмендегілерді көрсетіп өтініш жазу қажет:
  - Лауазымды тұлғалардың қайсысы (тегі, аты, әкесінің аты, лауазымы, мекеменің атауы) Сізден қорқытып пара талап етеді немесе коммерциялық құрылымдар өкілдерінің қайсысы Сізді пара алуға итермелейді;

- Қорқытып алғынатын параның(парага сатып алу)сомасымен сипатықандай;
- Нәкты қандай әрекеттер(немесе әрекетсіздік) үшін Сізден пара талап етіледі немесе коммерциялық парага сатып алу жасалады;
- Пара беру қай уақытта, қай жерде және қалай жүзеге асырылатын болады немесе коммерциялық парага сатып алу жүзеге асырылатын болады.

### **5-тарау. Сыбайлар жемқорлық сипатындағы жағдай кезіндегі жұмыскерлердің іс-қимыл алгоритмі**

6. Сыбайлар жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті органға жүгіну мен қатар қызметкерлер осы нұсқаулыққа сәйкес басшылықты хабардар ету шараларын қабылдауы тиіс.

«Кызылорда облыстық тері – венерология диспансері» ШЖҚ КМК бас дәрігері бекіткен штат құрылымына сәйкес сыбайлар жемқорлық қылмыстар мен сыбайлар жемқорлық сипатындағы жағдайлар анықталған және/немесе олармен бетпе-бет келген кездегі барлық жұмыскерлер іс-қимылының мынадай алгоритмін өзірледі:

#### ***Кәсіпорын жұмыскерлері***

- цифрландыру департаментінің, заң департаментінің, сапа департаментінің, мемлекеттік есепке алу департаментінің және олардың құрылымдық бөлімдерінің жұмыскерлері бас дәрігердің жетекшілік ететін орынбасарына және Комплаенс офицеріне хабарлауы тиіс;
  - даму департаментінің, баспасөз қызметінің, бухгалтерлік есеп және есептілік бөлімінің қызметкерлері, бас дәрігері, бас дәрігердің орынбасары басбухгалтер, мобиЛЬДІ даярлық маманы және HR-менеджер Комплаенс офицері мен бас дәрігерге хабарлауы керек.

### **6-тарау. Қарауындағылардың сыбайлар жемқорлық құқық бұзушылығы үшін басшылардың жауапкершілігі**

Сыбайлар жемқорлықтың алдын алуға бағытталған шараларды қүшейту мақсатында сыбайлар жемқорлық құқық бұзушылық, коммерциялық парага

Сатып алу және өздерінің лауазымдық міндеттерін орындау кезінде өзгеде қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаған және кінәсі сотта дәлелденген қарамағандылары үшін басшыларға дербес жауапкершілік жүктейтін норма қарастырылған.

Кәсіпорын жұмыскері өзінің қызметтік міндеттерін орындау кезінде сыбайлар жемқорлық құқық бұзушылық, коммерциялық сатып алу және өзге де қылмыстық құқық бұзушылық фактілері бойынша қылмыстық қудалау шенберіне тартылған жағдайда, осы жұмыскер ҚР Еңбек кодексіне сәйкес сотқа дейінгі тергеп-тексеру жүргізу кезеңінде өзінің лауазымдық міндеттерін орындаудан шеттетіледі. Бұл жұмыскердің тікелей басшысы жұмыскерді өз міндеттерін орындаудан шеттету үшін тиісті шаралар қабылдауға міндетті.

Тәртіптік жауаптылық түрлері келесідей:

- ескерту;
- сөгіс;
- катаңсөгіс;
- енбек шартын Еңбек кодексінде қарастырылған негіздермен Жұмыс берушінің бастамасымен бұзу.

Басшы өзіне тікелей бағынышты жұмыскерге қатысты заңды күшіне енген соттың айыптау үкімі шыққан кезде немесе қылмыстық істі акталмайтын негіздермен(рақымшылық жасау, іс жүзінде өкіну, тараптардың татуласуы және т.б.) тоқтату туралы шешім қабылданған кезде жұмыстан шығуға өтініш беруі тиіс.

Жұмыстан шығу туралы өтініш басшыны лауазымға тағайындаған жауапты адамға беріледі. Жұмыстан шығару және тәртіптік жаза қолдану туралы шешім қабылдау басшыны осы лауазымға тағайындаған тұлғаның құзыретінде болып табылады.

Басшыға жұмысынан кету үшін берілетін мерзім күнтізбелік 10 күнді құрайды.

Тікелей бағынышты келесілер болып табылады:

### **7-тарау. Қорытынды ережелер**

Нұсқаулық бас дәрігер бекіткен күннен бастап 5(бес) жұмыс күні өткеннен кейін қолданысқа енгізіледі.

Нұсқаулыққа енгізілетін өзгерістер/толықтырулар бас дәрігер бекіткен күннен бастап күшіне енеді.

Әзірлеуші: Комплеанс офицері - Бутабекова Майра Айтбаевна